

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 336.7

Побоча Катерина Павлівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансових ринків

Університет державної фіскальної служби України

Побочая Екатерина Павловна

кандидат экономических наук,

доцент кафедры финансовых рынков

Университет государственной фискальной службы Украины

Pobocha Kateryna

PhD in Economics,

Associate Professor of the Department of Financial Markets

University of the State Fiscal Service of Ukraine

**ВПЛИВ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА РОЗВИТОК
БАНКІВСЬКИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ
ВЛИЯНИЕ АНТИКРИЗИСНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ НА РАЗВИТИЕ
БАНКОВСКИХ КОРПОРАЦИЙ В УКРАИНЕ
INFLUENCE OF ANTI-CRISIS REGULATION ON THE
DEVELOPMENT OF FINANCIAL CORPORATIONS IN UKRAINE**

Анотація. Наслідки фінансової кризи як складової системної кризи в Україні негативним чином вплинули на економічні показники діяльності не лише банківських корпорацій, але й економіки країни у цілому. Умовою сталого розвитку фінансової сфери України є здійснення ефективного антикризового регулювання банківськими корпораціями. Перехід до висхідної траєкторії розвитку фінансового сектору України базується на реалізації інноваційних стратегій антикризового регулювання банківської

корпорації. Це дозволить вирішити проблеми стійкого функціонування та забезпечення платоспроможності й ліквідності банківських установ, а також сприятиме економічному зростанні в країні.

Система заходів щодо врегулювання кризових ситуацій в банківських установах забезпечує значний вплив антикризового регулювання на зниження процентних ставок та збільшення доступності кредитів для підприємств та фізичних осіб; мінімізувати токсичні кредити в кредитному портфелі; сформувати достатній розмір регулятивного капіталу; оптимізувати процес управління ризиками. Забезпечення оптимального перерозподілу капіталу в національній економіці через банківську систему робить актуальною модернізацію грошово-кредитної політики Національного банку України у напрямку зниження облікової ставки, оптимізації системи банківського нагляду та встановлення економічних вимог до банківської діяльності, прозорого рефінансування та операцій з облігаціями внутрішньої державної позики України (казначейські облігації). Ефективність антикризового регулювання в банківській системі може бути забезпечений комплексно у підвищенні фінансової стабільності, надійності та платоспроможності, підвищенні довіри до банківської системи України.

Одночасне впровадження макроекономічних та мікроекономічних інноваційних стратегій антикризового регулювання банківськими корпораціями забезпечить національну економіку та домогосподарства необхідними внутрішніми фінансовими ресурсами, їх оптимальним перерозподілом та достатністю. Запропоновані шляхи удосконалення сприятимуть перспективному розвитку цього сегменту фінансового ринку.

Ключові слова: антикризове регулювання, банківські установи, банківська криза, банківська система, капіталізація, фінансова безпека, фінансова стійкість.

Аннотация. *Последствия финансового кризиса как составляющей системного кризиса в Украине негативным образом повлияли не только на экономические показатели деятельности банковских корпораций, но и экономику страны в целом. Условием устойчивого развития финансовой сферы Украины является осуществление эффективного антикризисного регулирования банковскими корпорациями. Переход к восходящей траектории развития финансового сектора Украины основан на реализации инновационных стратегий антикризисного регулирования банковскими корпорациями. Это позволит решить проблемы устойчивого функционирования и обеспечения платежеспособности и ликвидности банковских учреждений, а также будет способствовать экономическому росту в стране.*

Система мер по урегулированию кризисных ситуаций в банках обеспечивает значительное влияние антикризисного регулирования на снижение процентных ставок и повышение доступности кредитов для юридических и физических лиц; минимизацию токсичных кредитов в кредитном портфеле; формирование достаточных объемов регулятивного капитала; оптимизацию процесса управления рисками. Обеспечение оптимального перераспределения капитала в национальной экономике через банковскую систему делает актуальным модернизацию денежно-кредитной политики Национального банка Украины в направлении снижения учетной ставки, оптимизацию системы банковского надзора и установление экономических требований банковской деятельности, проведение прозрачного рефинансирования и операций с облигациями внутреннего государственного займа Украины (казначейские облигации). Эффективность антикризисного регулирования в банковской системе в совокупности проявляется в повышении финансовой устойчивости, надежности и платежеспособности банков, а также повышении доверия к банковской системе Украины.

Одновременное внедрение макроэкономических и микроэкономических инновационных стратегий антикризисного регулирования банковскими корпорациями обеспечит национальную экономику и домохозяйства необходимыми внутренними финансовыми ресурсами, их оптимальным перераспределением и достаточностью. Предложенные пути совершенствования будут способствовать перспективному развитию этого сегмента финансового рынка.

Ключевые слова: антикризисное регулирование, банки, банковский кризис, банковская система, капитализация, финансовая безопасность, финансовая устойчивость.

Summary. *The consequences of the financial crisis as a component of the systemic crisis in Ukraine negatively affected the economic performance of banking corporations. Movement to the ascending development trajectory of financial sector Ukraine is based on the implementation of innovative strategies of banking corporation anti-crisis regulation. The condition of sustainable development of the financial sector of Ukraine is the implementation of effective anti-crisis regulation by banking corporations.*

The system of measures banks crisis management provides meaningful impact of anti-crisis regulation to lower interest rates and to increase the availability of credit for businesses and individuals; to minimize the toxic loans in the loan portfolio; to form the sufficient amount of regulatory capital; to optimize risk management process. Ensuring of optimal capital redistribution in the national economy through the banking system makes relevant the modernization of monetary policy of National Bank of Ukraine in the direction of lowering the discount rate, optimization of the system of banking supervision and establishing economic requirements of banking activities, conducting of transparent refinancing and operations with bonds of the internal state loan of Ukraine (treasury bonds). The effectiveness of anti-crisis regulation in banking

system is cumulatively seen in enhancing financial stability, reliability and solvency, increase confidence in the banking system of Ukraine.

Synchronous implementation of macroeconomic and microeconomic innovative strategies of financial corporations anti-crisis regulation will provide the national economy and households with needed internal financial resources, their optimal redistribution and sufficiency. The article suggests ways of improving the long-term development of this segment of the national economy. The implementation of proposals on development anti-crisis regulation of banking corporations will force the economy development of Ukraine because the cheap credit resources for real sector entities will boost the modernization of fixed assets, production capacities and increase the competitiveness of Ukrainian real sector entities.

Key words: *anti-crisis regulation, banks, banking crisis, banking system, capitalization, financial security, financial stability.*

Постановка проблеми. Фінансовий ринок України останнє десятиріччя зазнавав негативних наслідків від світової фінансової кризи, системної банківської кризи. Це вплинуло не лише на стан фінансових показників діяльності банківських корпорацій але і на суспільство в цілому. Поступово фінансовий ринок України починає розвиватись, однак важливим завданням фінансових корпорацій є розробка власної ефективної системи антикризового регулювання для підвищення рівня фінансової безпеки, конкурентних позицій на ринку, рівня довіри клієнтів. Не зважаючи на зменшення банківських установ під час системної банківської кризи в Україні у 2014 – 2016 роках, банківські корпорації на вітчизняному фінансовому ринку все одно займають домінуючу позицію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми підкреслюється науковими публікаціями провідних вітчизняних вчених, які займаються проблематикою антикризового управління та

антикризового регулювання банківськими корпораціями та присвячують їй свої наукові публікації. У вирішенні проблем антикризового регулювання діяльності банківських установ значний вклад внесли: І. П. Адаменко [1], М. В. Болдуєва [2], В. В. Бутенко [3], Г. Ю. Кучерова [2], А. Олешко [4], О. В. Покатаєва [2], Л. С. Селіверстова [1], П. М. Чуб [5] та інші науковці та практики. Не зважаючи на значну кількість наукових публікацій, присвячених даній тематиці, залишаються недостатньо висвітлені окремі аспекти антикризового регулювання та фактори, які мають вплив на показники діяльності банківських корпорацій, що потребують більш ретельних та ґрунтовних досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідити ключові проблемні аспекти антикризового регулювання в сфері функціонування банківських корпорацій та яким чином вони впливають на розвиток вітчизняної банківської системи для знаходження ефективних напрямів подолання кризових процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківські корпорації на ринку фінансових послуг України займають провідні позиції [3, с. 89]. Якщо в процентному співвідношенні виразити активи банків до небанківських фінансових установ: то активи банків становлять 90 – 93%, у той час як усі інші фінансові установи мають близько 10 – 7% [1, с. 14].

Саме тому важливо здійснюючи антикризове регулювання банківськими корпораціями слід чітко усвідомлювати масштаби кризи, ключові чинники, рівні ризикованості та безпеки тощо. Так, на макроекономічному рівні, що охоплює всю банківську систему та призводить до декапіталізації банківських установ, зниження рівня їх фінансової безпеки, масових банкрутств банківських корпорацій основними чинниками банківської кризи є: процеси фінансової глобалізації та розгортання глобальних фінансових криз; негативні наслідки хибної державної економічної, грошово-кредитної, податкової

політики; неефективне управління на рівні фінансових регуляторів, недосконале регулювання та слабкий банківський нагляд; протікання фінансової чи економічної кризи; наявність кризових явищ у грошово-кредитній системі; здійснення девальвації національної валюти, різкі зміни цін на валютному ринку; значний дефіцит бюджету, надвисоке боргове зобов'язання; прояви кризи на біржі, паніка в банківській системі; зростання інфляції, процеси стагфляції; зменшення виробництва та зниження рівня платоспроможності [2, с. 430].

Мікроекономічний рівень банківської кризи проявляється на рівні окремої банківської установи та має симптоми критичного зниження економічних нормативів діяльності банку, зниження його фінансових показників діяльності, невиконання зобов'язань перед кредиторами та вкладниками. До ключових внутрішніх чинників банківської кризи відносяться: низький рівень капіталізації банківської установи; неякісне антикризове регулювання та управління банківськими ризиками; помилки при розробці фінансової стратегії; недостатнє формування ресурсної бази; низький рівень підготовки банківських працівників чи шахрайські дії персоналу [2, с. 430].

Здійснюючи антикризове регулювання банківськими корпораціями слід враховувати специфіку її розгортання і повинно здійснюватись на основі превентивних чи реактивних методах антикризового управління. Здійснення превентивного антикризового регулювання передбачає попередження кризових явищ, здійснення моніторингу, діагностики показників фінансового стану для вчасного реагування на негативні явища з метою прийняття важливих антикризових управлінських рішень. При здійсненні превентивного антикризового регулювання банківськими корпораціями проводять: ретельний аналіз стану банку та ймовірність його вразливості до впливу тих чи інших зовнішніх чинників банківської кризи; планування антикризових заходів та розробку і запровадження

антикризових стратегій у дію; аналіз наявних ризиків, на які наражається банківська установа та виявлення потенційних банківських ризиків; контроль усіх рівнів діяльності банківської установи [4, с. 72].

Реактивне антикризове регулювання банківськими корпораціями проводиться вже як реакція на кризовий стан, що охопила установу та включає: здійснення оперативних заходів щодо регулювання ліквідністю, фінансовою стійкістю, рентабельністю, платоспроможністю, витратами, діловою активністю та персоналом банківської установи; проведення заходів щодо підвищення іміджу та репутації банківської установи для недопущення втрати клієнтів, які вкладають кошти на депозитні рахунки; здійснення безпекових заходів, що забезпечать належний рівень економічної, фінансової, інформаційної безпеки, кібербезпеки; реорганізаційні, санаційні заходи, а також заходи запобігання банкрутству банківської установи, а у випадку запущеної системи банкрутства та ліквідації банку забезпечення мінімальних втрат для вкладників та кредиторів [4, с. 72-73].

Системна банківська криза 2014 – 2016 рр. вплинула на кількість банківських корпорацій, які здійснюють свою діяльність в Україні, зміни кількості банківських установ за останні сім років подано у табл. 1.

Таблиця 1

Кількісні зміни банківських установ в Україні протягом 2012 – 2018 рр.

Показники	Роки						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	01. 12. 2018
Кількість зареєстрованих банків, шт.	176	180	163	117	96	82	77
Кількість банків з іноземним капіталом, шт.	53	49	51	41	38	38	37
Кількість банків зі 100% іноземним капіталом, шт.	22	19	19	17	17	18	18
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	39,5	37,1	43,0	37,9	42,7	43,2	46,3

Джерело: складено автором за даними [6; 7]

За даними табл. 1 можна дійти висновку, що з 2013 року до грудня 2018 року банків зменшилось на 103 установи. В тому числі і кількість банків з іноземним капіталом мала тенденцію до скорочення. Це свідчить про неефективні заходи антикризового регулювання банківськими установами як на макро- так і на макрорівнях, оскільки демонструє не готовність банківських корпорацій до розгортання кризових ситуацій. Динаміка кількісних змін банківських корпорацій у цілому та банків з іноземним капіталом представлена на рисунку 1. Однак, не зважаючи на скорочення кількості банківських установ з 2012 року по грудень 2018 року частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, хоча і незначними темпами, але зростала – за даний період зросла на 3,7%.

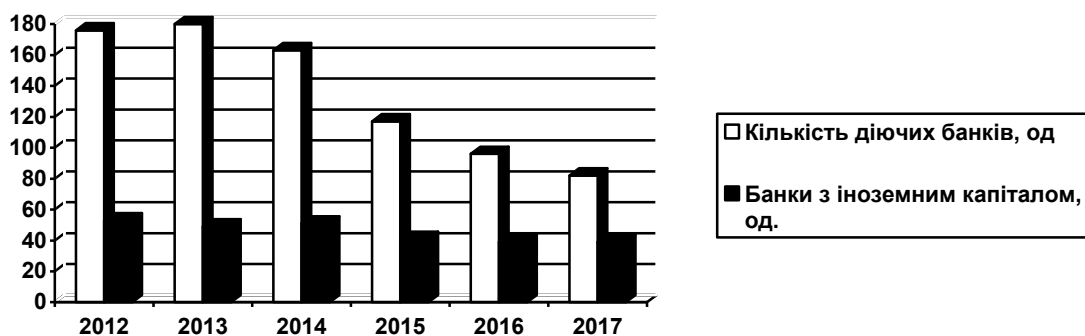

Рис. 1. Динаміка змін кількості банківських корпорацій України у 2012 – 2017 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [6; 7]

На рис. 1. можна відстежити, що починаючи з 2013 року банківська система має поступову тенденцію до скорочення. У цілому банківських установ стало більш ніж вдвічі, у процентному співвідношенні скоротилось на 57,2%, а банків з іноземним капіталом стало менше на 30,2%. Всі негативні процеси в банківській системі підривають довіру українців до неї та ставлять під загрозу не лише розвиток банківської сфери, але й економіки країни у цілому. З'ясування причин негативних тенденцій у банківському секторі України сприятиме запровадженню дієвих заходів антикризового регулювання.

Досліджуючи проблемні аспекти в банківському секторі України в умовах протікання фінансової кризи можна визначити найбільш впливові: непрозора і жорстка регуляторна політика Національного банку України; низький рівень довіри населення до банківського сектору; висока концентрація та низька конкуренція на банківському ринку; низький рівень платоспроможності і рентабельності; масові банкрутства, ліквідація банків та неповернення (або значна затримка у поверненні) депозитів населенню з Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; низький потенціал заощаджень домогосподарств, що трансформуються в інвестиції; високий рівень корупції, тінізації та офшоризації; високі кредитні ставки та їх недоступність для малого і середнього бізнесу, системний дефіцит довгих ресурсів; неефективний кредитний портфель та наявність високої частки токсичних кредитів у його структурі [2, с. 429; 4, с. 72].

Висновки. Підводячи підсумки, слід зазначити, що в Україні система антикризового управління та антикризового регулювання банківських корпорацій довела свою неспроможність та неефективність у подоланні кризових проявів. Саме тому, пошук дієвих та найбільш ефективних напрямів антикризового регулювання в банківському секторі є необхідним завданням як для банків так і для держави. Здійснення ефективного антикризового регулювання банківськими корпораціями надасть можливість: зменшити кількість банкрутств банківських установ та знизити рівень збиткової діяльності; поновити та розширити обсяги інвестиційного кредитування суб'єктів підприємницької діяльності; зміцнити показники фінансової стійкості, рентабельності, платоспроможності банку; відновити та зміцнити довіру населення нашої країни до банківської системи; сприятиме забезпеченню ефективної трансформації грошових ресурсів домогосподарств в інвестиції, а також дозволить збільшувати процентні доходи фізичних та юридичних осіб, формуватиме базу надання конкурентоспроможних банківських послуг;

поглиблюватиме інтеграцію вітчизняних банківських корпорації в світовий фінансовий простір; створюватиме фінансову самодостатність національної економіки. Ефективна система антикризового регулювання банківськими установами дозволить Україні подолати кризовий стан завдяки переорієнтації на внутрішні резерви держави щодо здійснення фінансування економічного зростання.

Література

1. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – №9. – С. 13-17.
2. Нова траєкторія розвитку національної економіки: мікро-, макро- та прикладні аспекти: монографія / За ред. О. В. Покатаєвої, М. В. Болдуєва, Г. Ю. Кучерової. Запоріжжя : КПУ, 2017. – 452 с.
3. Бутенко В. В., Лисенко К. А. Фінансовий ринок України: проблеми та перспективи його розвитку. Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 28-2. – С. 88-91.
4. Олешко А. А., Побоча К. П. Актуальні напрями подолання банківської кризи в Україні. Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України: збірник наукових праць. – 2017. – Вип. №1 (3). – С. 70-78.
5. Чуб П. М. Проблемна кредитна заборгованість банків в Україні та світі. Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №18. – С. 41-46.
6. Звіт про фінансову стабільність. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
7. Аналітика. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua>

References

1. Seliverstova, L. S. and Adamenko, I. P. (2018), "Features of the development of the financial market of Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 9, pp. 13 – 17.
2. Pokataieva, O. V., Bolduieva, M. V. and Kucherova, H. U. (2017), *Nova traiektoriia rozvytku natsional'noi ekonomiky: mikro-, makro- ta prykladni aspekty: monohrafiia* [A new trajectory for the development of the national economy: micro, macro and applied aspects], *Klasychnyj pryvatnyj universytet, Zaporizhzhia, KPU, Ukraine*.
3. Butenko, V. V. and Lysenko, K. A. (2018), "The financial market of Ukraine: problems and prospects of its development", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 28-2, pp. 88 – 91.
4. Oleshko, A. A. and Pobocho, K. P. (2017), "Current trends in overcoming the banking crisis in Ukraine", *Modeliuvannia ta informatyzatsiya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 1 (3), pp. 70 – 78.
5. Chub, P. M. (2016), "The problem is the credit indebtedness of banks in Ukraine and in the world", *Investyciji: praktyka ta dosvid..* vol. 18, pp. 41 – 46.
6. Official site of the National Bank of Ukraine (2019), "Financial Stability Report", available at: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index opendocument> (Accessed 30 January 2019).
7. Association of Ukrainian Banks (2019), "Analytics", available at: <http://aub.org.ua opendocument> (Accessed 30 January 2019).